

УДК 368.03:336.71:336.76

**ВЗАЄМОДІЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ТА БАНКІВ ЯК
ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА
НА ГРОШОВОМУ РИНКУ**

Зоря О. П., к.е.н., доцент; Зоря С. П., к.е.н.; Галінська Т. С., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

Досліджено стан та особливості функціонування фінансових посередників на грошовому ринку. Узагальнено теоретичну базу тематики наукового дослідження, що дало змогу здійснити ідентифікацію сутності поняття «взаємодія страхових компаній та банків». Проведено аналіз динаміки активів й видів основних фінансових посередників в Україні, визначено особливості і проблеми їх функціонування та взаємодії на грошовому ринку. Здійснено аналіз основних моделей взаємодії за рівнем інтеграції страховиків і банків при здійсненні банківського страхування. Визначено основні аспекти взаємодії страхових компаній та банківських установ в контексті підвищення їх конкурентоспроможності і ефективності функціонування фінансового сектору економіки.

Being and features of functioning of financial mediators is investigational in a money-market. Generalized theoretical base of subject of scientific research which enabled to carry out authentication of essence of concept «cooperation of insurance companies and banks». The analysis of dynamics of assets and types of basic financial mediators is conducted in Ukraine, features and problems of their functioning and co-operation are certain at the money market. The analysis of basic models of co-operation is carried out after the level of integration of insurers and banks in the context of bank insurance. Certainly basic aspects of co-operation of insurance companies and bank institutions in the context of increase of their competitiveness and efficiency of functioning of financial sector of economy

Постановка проблеми. Наявність ринкової економіки в державі передбачає існування діючого фінансового ринку, що є життєво важливим фундаментом для зростання, розвитку і стабільності національної ринкової економіки. Проблеми ефективного функціонування фінансового ринку вирішуються завдяки економічним відносинам між учасниками ринку – фінансовими посередниками, серед яких провідні позиції по величині активів, вартості позичкового капіталу і грошових коштів для довгострокових виробничих капіталовкладень займають банки та страхові компанії. Враховуючи важливість ефективного функціонування фінансового сектору економіки, особливої актуальності в сучасних умовах набуває взаємодія страхових компаній з банками, адже саме банківський сектор (враховуючи банківсько-орієнтовану модель фінансового посередництва в Україні) займає монопольну позицію серед інших фінансових установ як за обсягом надання послуг так і за рівнем активів, капіталізацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам функціонування фінансових посередників та зокрема співпраці банків та страхових компаній як у світовому так і в національному економічному просторі присвячена велика кількість досліджень. Так, деякі аспекти співпраці представників страхового сектору і банківської сфери розглянуто такими вченими, як Дж. Бойдом, С. Грехемом, Д. Джефі, Дж. Джонсом, Є. Марселією, Н. Кожевніковою, С. Козьменком, С. Навроцьким, Г. Романовою, Н. Ткаченко та ін.

Проте, не зважаючи на наявний науково-дослідний потенціал стосовно узгодження умов взаємодії банків та страхових компаній, доцільно відмітити факт того, що багато уваги приділяється приведенню зарубіжного досвіду, в той час, коли недостатньо розкриваються питання можливості його адаптації в Україні, а також відсутній комплексний підхід до ключових чинників успіху взаємодії страхового сектору і банківської сфери.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз та дослідження тенденцій розвитку фінансового посередництва, а також обґрунтування сутності взаємодії страхових компаній і банків як перспективного напрямку розвитку фінансового сектору економіки України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Український фінансовий ринок, як і світовий, постійно підлягає істотним якісним та кількісним змінам, які полягають в ускладненні його структури та посиленні конкуренції між фінансовими установами. Доцільно зазначити, що найбільш яскраву позицію за масштабністю надання фінансових послуг та величиною активів (1 050 280 млн. грн станом на кінець 2012 р.) займає банківський сектор (табл. 1). Парабанківський сектор значно поступається як обсягами активів, так і рівнем довіри з боку населення. Дану ситуацію можна пояснити як значним досвідом роботи комерційних банків у сфері фінансового посередництва, так і наявністю постійного моніторингу, контролю та регулювання банківського сектору державними органами.

Таблиця 1

Динаміка активів та кількості основних видів фінансових посередників в Україні, 2010-2012 рр.

Показник	Роки		
	2010	2011	2012
Банківські установи			
Кількість банків, од.	197	194	198
Активи, млн. грн	880 302	948 088	1 054 280
Страхові компанії			
Кількість установ, од.	456	442	448
Активи, млн. грн	45 234	44 924	56 224
Недержавні пенсійні фонди			
Кількість установ, од.	107	123	131
Активи, млн. грн	1 144	1 386	1 660
Кредитні спілки (станом на кінець першого кварталу)			
Кількість установ, од.	728	652	613
Активи, млн. грн	2 992	2 760	2 562
Інститути спільного інвестування (ІСІ)			
Кількість установ, од.	1095	1125	1222
Активи, млн. грн	105 867	126 790	157 201
Ломбарди (станом на кінець першого кварталу)			
Кількість установ, од.	400	434	457
Активи, млн. грн	787	950	1 331

Джерело: розраховано автором на основі [4, 5, 7]

Аналіз динаміки активів та кількості основних видів фінансових посередників дає можливість сформулювати висновок стосовно того, що під впливом фінансової кризи, вітчизняний фінансовий ринок на даному етапі розвитку характеризується перетворенням банківської системи у досить складну та низько прогнозовану галузь економіки. Український фінансовий ринок та його інфраструктура побудована на основі банківсько-орієнтованої моделі, в якій відповідно саме банківський сектор займає провідні позиції з поміж інших фінансових посередників. Тому, відповідно, саме від рівня його розвитку залежить як ефективність функціонування грошового ринку так і фінансового сектора економіки взагалі.

На нашу думку, найбільш актуальними особливостями діяльності фінансових посередників на ринку фінансових послуг України є в першу чергу низький рівень капіталізації фінансових інститутів, значний вплив іноземного фінансового капіталу, що зумовлює відтік капіталу, низький рівень розвитку фондового ринку, скорочення обсягів кредитування домогосподарств та підприємств, високий ступінь валютних ризиків, відсутність довіри населення до небанківських фінансових посередників, що зумовлено в першу чергу інформаційною закритістю фінансового ринку та відсутністю якісної статистичної інформації, відсутність цілеспрямованої державної підтримки у сфері фінансового посередництва, низька прибутковість окремих видів діяльності фінансових посередників, низька конкурентоспроможність страховиків та інших небанківських посередників у порівнянні із банками, орієнтація фінансових посередників переважно на роботу з великими підприємницькими структурами, низький рівень кваліфікації кадрів, відсутність чіткого стратегічного управління.

Зменшення дохідності від проведення банківських операцій спонукає керуючі органи до більш активного пошуку нових джерел прибутку через

впровадження нестандартних наборів послуг в процесі взаємодії страхових компаній та банків.

Поняття «взаємодія» можна визначити як систему сумісних дій кількох об'єктів або суб'єктів, при якій результат дії одного з них впливає на інші [2]. В даному випадку такими суб'єктами виступають страхові компанії та комерційні банки.

На відміну від існуючих традиційних фінансових інститутів, фінансова взаємодія страхових компаній та банків дозволяє запропонувати клієнтам комплексні програми грошового та фінансового посередництва, де пріоритетне значення матиме саме банківське, страхове та інвестиційне обслуговування. При цьому час, рівень фінансового ризику та витрати при здійсненні різних фінансових операцій значно знижуються і таким чином проявляється ефект синергії, що є сумуючим ефектом, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво переважає ефект кожного окремого компонента у вигляді простої їх суми.

Проте, на нашу думку, варто більш детально дослідити понятійний апарат терміна «банківське страхування». Так, узагальнені дослідження дають можливість виокремити чотири основні підходи, щодо трактування сутності даної категорії: 1) бенкшуренс («bancassurance»), що передбачає реалізацію страхових послуг через банківську мережу; 2) ешуфайненс («assurfinance») – реалізація банківських послуг через канали збуту страхової компанії; 3) олфайненз («allfinanz») – реалізація банківських та страхових послуг через мережу банків і мережу страховиків; 4) файненшуренс («finanssurance») – реалізація страхових продуктів через мережу будь-яких фінансових посередників [3].

Таким чином, дослідження існуючих поглядів щодо змісту поняття «банківське страхування» дає змогу зробити висновок, що у перших трьох випадках акцент поставлено на канал збуту та кінцевий спільний продукт, четвертий підхід – визначається як форма банківсько-страхової інтеграції.

Більшість науковців поняття банківського страхування розглядають як похідне від інтеграційних процесів у фінансово-кредитній сфері. Виходячи з цього, основним критерієм для розподілу взаємодії суб'єктів страхового сектора і банківської сфери є ступінь інтеграції їхньої діяльності. Серед основних моделей взаємодії за рівнем інтеграції страховиків і банків в контексті банківського страхування доречно виділити: створення угоди про взаємодію (дана модель взаємодії може набувати форми угоди про спільну діяльність та агентської угоди); створення страхової компанії (спільна діяльність страховика і банківської установи ґрунтується на утворенні спільними зусиллями фінансових установ нової фінансової організації); створення фінансової холдингової групи (повна інтеграція страхової компанії і банківської установи) [1].

Звертаючи увагу на наведені вище визначення, під взаємодією страхових компаній та банків слід розуміти сукупність адміністративних та фінансових відносин даних установ, що спрямовані на формування взаємозв'язку та об'єднання управлінських, інформаційних, технологічних, кадрових, культурних та структурних складових їх діяльності, з метою досягнення ефекту синергії та співпраці в області створення, просування та продажу спільних продуктів. В свою чергу, основними цілями банківсько-страхової взаємодії є: зростання частки ринку, можливість підвищення технологічної оснащеності, розширення асортименту, географічна диверсифікація, підвищення фінансових показників ефективності функціонування та конкурентоспроможності, досягнення ефекту синергії.

Таким чином, сучасний стан та тенденції розвитку фінансового посередництва в Україні в умовах світової фінансової кризи та прогнози розвитку на найближче майбутнє підвищують актуальність взаємодії комерційних банків зі страховими компаніями, що може стати надійним засобом мінімізації фінансових ризиків, негативного впливу кон'юнктури ринку, збереження конкурентних позицій, фінансової стійкості та платоспроможності. Дана концепція розвитку фінансового посередництва

повинна в першу чергу орієнтуватися на обопільне досягнення стратегічних цілей на фінансовому ринку, впровадження спільної корпоративної культури та маркетингової політики. Як зазначалося вище, така діяльність повинна забезпечувати конкурентні переваги та фінансові вигоди окремо взятим компаніям. Так, банки передаючи власні ризики страховикам, забезпечують собі додаткові гарантії фінансового захисту та отримують додаткові можливості щодо якісних перетворень інвестиційних продуктів, надаючи їм гнучкості, привабливості та надійності з боку клієнтів. В свою чергу, страхові компанії матимуть можливість щодо вдосконалення своїх інноваційних технологій в контексті створення та реалізації страхових продуктів, підвищення рівня страхового покриття, довіри з боку страхувальників, а також одержати доступ до клієнтської бази, що є важливою складовою розвитку бізнесу та конкурентоспроможності на грошовому ринку у сфері фінансового посередництва.

Висновки. Отже, враховуючи тенденції розвитку фінансового посередництва та обраний Україною шлях Європейського розвитку можна зробити висновок про достатньо великий існуючий потенціал для взаємодії банків і страховиків, що має велике значення для вітчизняного фінансового сектору. В свою чергу, правильно побудований механізм взаємодії банків та страхових компаній забезпечить досягнення синергетичного ефекту в контексті підвищення ефективності діяльності кожної з компаній та досягненні ними стратегічних цілей. За цих умов можуть бути генеровані нові джерела акумуляції грошових ресурсів, розширення спектру послуг, підвищення довіри клієнтів, інвестиційних можливостей, конкурентоспроможності та фінансової стійкості компаній в умовах кризи.

Список використаних джерел:

1. Єрмошенко А. М. Порівняння основних методів банківського страхування / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3. – С. 167–174.

2. Кожевникова И. Н. Взаимоотношения страховых организаций и банков [Текст] / И. Н. Кожевникова. – Москва : Анкил, 2005. – 112 с.
3. Козьменко С. Теоретичні підгрунття банківсько-страхової інтеграції / С. Козьменко, К. Багмет. // Вісник НБУ – 2012. – № 2. – С. 22–27.
4. Олійник Г. І. Основи формування механізму взаємодії страхових компаній та банків / Г. І. Олійник // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 2. – С. 94–97.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
6. Офіційний сайт державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
7. Пасько О. М. Узгодження умов взаємодії банків і страхових компаній / О. М. Пасько. // Вісник Університету банківської справи Національного банку України – 2010. – № 3. – С. 260–263.
8. Підсумки діяльності страхових компаній України [Електронний ресурс]. – режим доступу : [http://www. http://forinsurer.com.ua](http://www.forinsurer.com.ua)
9. Співак Л. Функціонування та взаємодія банківських та небанківських фінансових інститутів в Україні / Л. Співак, І. Каракулова // Вісник НБУ. – 2006. – № 7. – С. 46–48.
10. Ткаченко Н. Шляхи розвитку посередництва на страховому ринку України / Н. Ткаченко // Вісник КНТЕУ – 2011. – № 6. – 77–84.